

DRUŽBA, 5. razred

UČNA TEMA: Kraški pojavi

POTEK URE

Dinarski svet je ena od štirih naravnih enot Slovenije. Razprostira se na zahodnem, južnem in jugovzhodnem delu države.

Dinarsko-kraške pokrajine delimo na:

- visoke in nizke planote,
- hribovja,
- kraška polja,
- podolja.

Značilne dinarske kraške planote so Trnovski gozd, Snežnik, Bloke, Suha krajina.

Visoke planote na zahodu so porasle z gozdom. Tu so najobsežnejši slovenski gozdovi. Že od nekdanj je les glavno bogastvo prebivalcev dinarskokraškega sveta. Zdaj pa postaja vse pomembnejša podzemna voda. Zaradi obilice padavin je vode veliko, vendar se zaradi prepustnosti tal nahaja pod površjem. V dinarskokraških gozdovih živijo živali, ki jih drugod v Sloveniji ni. To so rjavi medved, volk in ris. Na visokih planotah živi malo ljudi.

Nizke planote ležijo na vzhodu dinarskokraškega sveta. Največja je Suha krajina. Takšno ime je dobila zato, ker razen reke Krke tam ni površinskih voda. V odročnejših vaseh ali počitniških naseljih brez vodovoda ljudje še vedno uporabljajo kapnico.

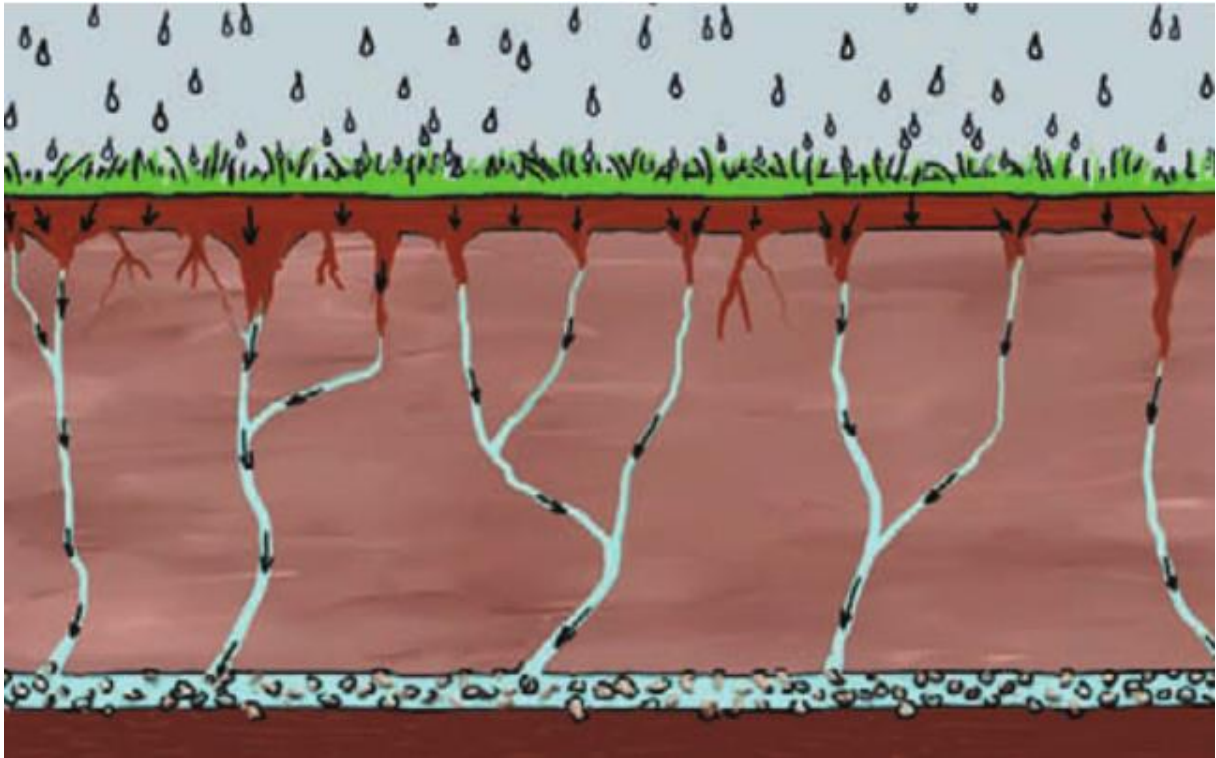
Na nizkih planotah so razmere za življenje ugodnejše kot na visokih. V preteklosti so se ljudje ukvarjali z živinorejo in gozdarstvom. Danes je večina ljudi zaposlena v mestih, kmetijstvo pa je pogosto le dodatna dejavnost.

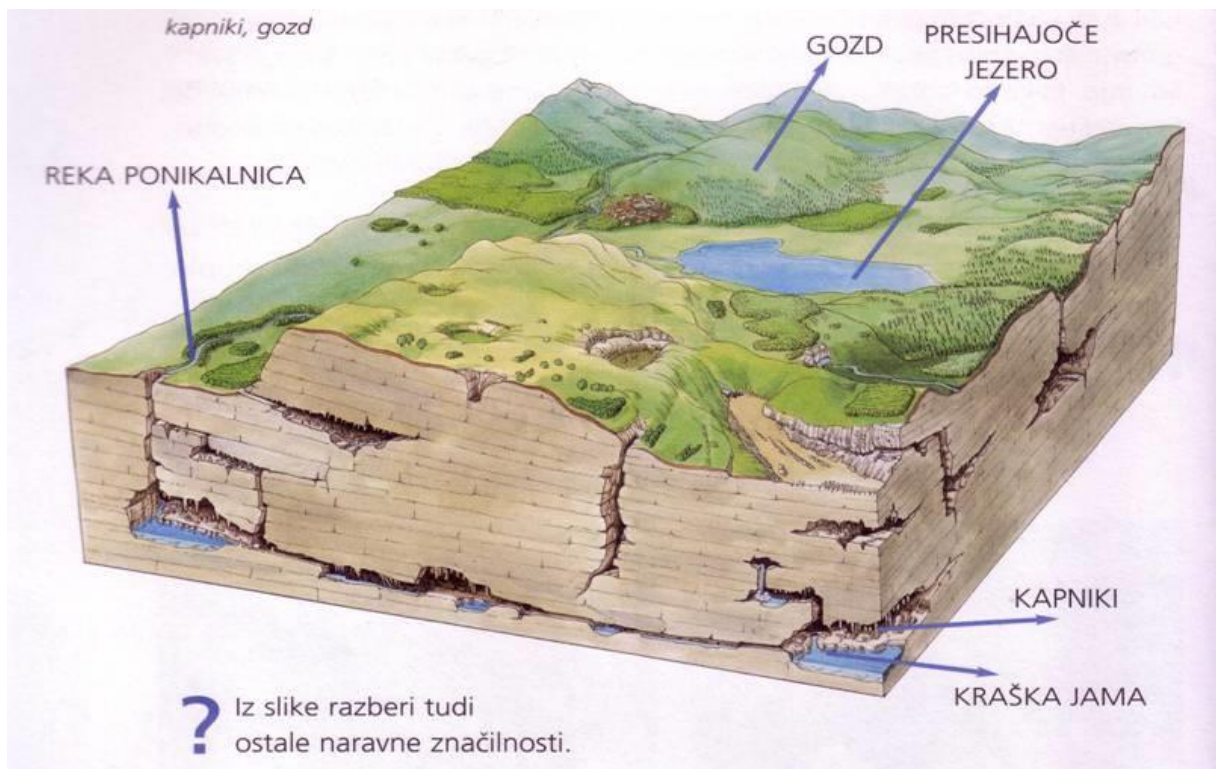
Za dinarsko-kraški svet so značilni kraški pojavi, ki nastanejo na APNENCU. To je kamnina, ki jo raztaplja deževnica. Deževnica razširi razpoke v apnencu in hitro izgine v notranjost.

Dež se navzame ogljikovega dioksida, ki je v zraku in se zaradi tega rahlo okisa. Nastane kisel dež, ki raztaplja apnenec.

Kraški pojavi so dobili ime po pokrajini KRAS, kjer so jih najprej odkrili. Najdemo jih tako na zemeljskem površju kot tudi pod njim.

ZAPIS V ZVEZEK

DINARSKO-KRAŠKI SVET

Dinarskokraške pokrajine obsegajo večino južne Slovenije. Na severu mejijo na preostale pokrajine Slovenije, na Predalpske, Obsredozemske in Obpanonske pokrajine. Pokrajine sestavljajo **planote**, **hribovja** ter **vmesne doline** in **kraška polja**. Deli teh pokrajin so na primer Banjšice, Trnovski gozd, Hrušica, Nanos, Javorniki, Bloke, Kočevski rog, Gorjanci, pa Loško, Cerkljiško, Planinsko, Postojnsko polje itd.

Za pokrajine so značilni **kraški pojavi**: reke ponikalnice, podzemsko pretakanje vode, presihajoča jezera, vrtače, kraške jame s kapniki itd. Ti pojavi so dobili ime po pokrajini Kras. Tu so najprej proučevali »čudne« pojave, ki jim strokovno pravimo kraški pojavi. Do teh pojavov prihaja zaradi raztapljanja apnenca, kamnine, ki tvori večino površja Dinarskokraških pokrajin. Mimogrede, apnenec tvori skoraj polovico površja Slovenije. Apnenec raztaplja voda, ki vsebuje ogljikovo kislino. To pa dobi iz prsti, skozi katero teče, delno pa tudi iz zraka. Tekoče vode na površju skoraj ni, v podzemlju pa je je precej. Tu voda, ki pronica skozi neštete razpoke, ustvarja kraške jame in kapnike. Najbolj znani kraški jami sta **Postojnska jama** in **Škocjanske jame**. Edini reki, ki ne ponikneta, sta Krka in Kolpa, preostale reke pa so ponikalnice. Poletja v Dinarskokraških pokrajinah so topla, zime pa hladne.

Površje je skalnato, prsti in vode je malo, zato so pogoji za kmetijstvo in za poselitev slabi. Gozdovi prekrivajo večino pokrajin. Omogočili so razvoj gozdarstva in lesne obrti ter lesne industrije. Kraški pojavi pa omogočajo razvoj turizma. Jedro poselitve so kraška polja in doline, kjer je več uravnanega površja in prsti.

Cerkniško presihajoče jezero je svetovna znamenitost. Cerkniško polje se jeseni zapolni z vodo in spremeni v jezero. V sušnem obdobju voda počasi odteka skozi požiralnike (na manjši fotografiji) v podzemlje in jezero spet postane polje.

Kraški pojavi so lahko vidni na površju ali pa nastajajo pod tlemi. Zato ločimo **POVRŠINSKE in **PODZEMSKÉ** kraške pojave in oblike.**

POVRŠINSKE KRAŠKE OBLIKE

Na površju kraški pojavi nastanejo kot posledice korozije – kemičnega raztapljanja apnenčaste podlage. Nekateri pojavi so zelo majhni, drugi veliki, zato jih po velikosti razvrstimo od žlebičev in škrapelj do vrtač, še večje pa so uvale in kraška polja.

Žlebiči in škraplje so manjše kraške oblike, ki so značilne za nepokrita, gola kraška področja. Tu je površje neposredno izpostavljeno vodi in padavinam.

Žlebiči so vodoravne, vzporedne, podolgovate vdolbine, ki so videti kot žlebovi na strehi. Potekajo v smeri največje strmine in se povečujejo v smeri navzdol.

Žlebiči

Škraplje so navpične razpoke v kamnini, ki nastajajo v manj odpornih delih apnenčastega površja.

Škraplje

Naslednje po velikosti so **vrtače**, ki so tudi najštevilčnejši kraški pojav. Po obliki spominjajo na manjšo, lijaku podobno kotanjo. Njihovo dno je majhno in pokrito s prstjo, kar kmetje izkoristijo kot obdelovalno površino.

Večje od vrtač so **uvale. Te nastanejo z **združitvijo dveh ali več vrtač**. Uvale nimajo povsem ravnega dna in so lahko občasno tudi poplavljene. Večinoma jih poraščajo travniki, na katerih se pase drobnica.**

Kraška polja so največja površinska kraška oblika. Imajo dokaj ravno dno, obdaja jih višji svet hribovij in planot. Po kraškem polju navadno teče ponikalnica, ki na enem koncu polja izvira, na drugem pa ponikne (ponor) v kraško podzemlje. Dno kraškega polja zaradi pogostih poplav ni primerno za poljedelstvo in poselitev, zato je večina naselij, njiv in boljših travnikov na robovih teh polj. Najbolj znana kraška polja so Cerkniško, Planinsko, Babno in Kočevsko polje.

https://www.youtube.com/watch?v=Pb8NF_BAuBY

https://www.youtube.com/watch?v=-XcqF4s-b_s

